

SLOVENSKÉ POHĽADY

NA LITERATÚRU, UMENIE A VEDU

1846

5 / 2018

AKO (NE)FUNGUJE JEDEN SYSTÉM

Postrehy a otázky zo života ťažko zdravotne postihnutých

Nemáte niekoho blízkeho, kto je sociálne odkázaný? Kto má zdravotné postihnutie, je nevládnym alebo chorý a potrebuje sociálnu starostlivosť? Nemáte v rodine či medzi priateľmi takého, čo potrebuje pomôcť svojmu dieťaťu, a nedokáže to alebo už nemá sily mu pomáhať? Poznáte rodinu, ktorá má blízkeho, rodinného príslušníka s ťažkým postihnutím mentálnych schopností alebo priamo s autizmom?

Veľa sa rozpráva o autistoch. Sú ešte ľudia, ktorí medzi nimi vidia takých „geniálnych“, ako bol Rain Man z rovnomenného filmu. Stačí sa však pozrieť na rodiny s takto postihnutým dieťaťom – a pochopíme. Keď vidíme dospelého a statného človeka s autizmom, ktorý je zúfalý, bezradný, nikto mu nerozumie, on nikomu nerozumie – preto kričí, búcha sám seba. Búcha okolo seba. Veci, zariadenie, blízkych ľudí naokolo. A jeho najdrahší mu chcú pomôcť, ale už nevládu, nemajú podmienky, možnosti. Majú sa starať o ostatné deti, zabezpečiť rodinu, ale zúfalstvo ich dieťaťa a jeho poruchy správania im už nedávajú sily niečo riešiť... Hľadajú pomoc, dúfajú v pomoc štátu, systému. Hovoria: „... veď to naše dieťa je nešťastné, prosím, pomôžte mu, pomôžte nám, už nevládzeme!“ A keď už ich bezradnosť vrcholí, už len zúfalo volajú: „... veď aj naše dieťa je občanom Slovenskej republiky, veď máme nárok a právo na pomoc!“

Máte dieťa s autizmom – s nejakou poruchou v oblasti „poruchy autistického spektra“? Teda detský autizmus, atypický autizmus, Aspergerov syndróm, Rettov syndróm? Vedzte, že nikto vám nepomôže! Štát vám nepomôže, aj keď je zodpovedný za svojich občanov so zdravotným postihnutím.

Potrebuje pomoc s umiestnením svojho dospelého dieťaťa s autizmom? Nikto vám nepomôže! Lebo štát sa o takto postihnutých občanov vôbec nestará. Delimitoval kompetencie na samosprávy, a tak jediné, čo môžete urobiť, je obrátiť sa na príslušný samosprávny kraj, v ktorom má vaše dieťa trvalé bydlisko. Odovzdáte žiadosť a budete čakať... Vraj ste v „nejakom poradovníku“. Ale v akom? Kam máte umiestniť svoje dieťa s autizmom? Veď nikde na Slovensku nie je voľné miesto na umiestnenie dospelého osoby s poruchou autistického spektra. V nijakom samosprávnom kraji. V nijakom – ani jedine!

Komunitné centrum Drahuškovo, ktoré má vo svojom špecializovanom zariadení na pomoc osobám s autizmom desať klientov so zdravotným postihnutím v týždennej a celoročnej prevádzke, by mohlo byť modelom, ako by to na Slovensku mohlo vyzeráť v oblasti pomoci takýmto osobám. Naši klienti majú chránené dielne, majú prácu v hrnčiarskej dielni, kuchynskej i stolárskej dielni, v pracovni... Pracujú s dohľadom na políčku, opatrujú zvieratá – králiky, sliepky, ovečky –, prosto, robia zmysluplnú prácu.

Toto centrum však už nemohlo uspokojiť

ďalších záujemcov (žiadostí sme mali viac ako šesťdesiat). A keďže sme chceli poradiť rodičom, kam môžu umiestiť svoje dieťa, oslovili sme spolu s Autistickým centrom Andreas v Bratislave Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR, ako aj všetky samosprávne kraje na Slovensku s jedinou otázkou, kde a koľko miest môžu vo svojej pôsobnosti ponúknuť na umiestnenie dospelé osoby s postihnutím v oblasti poruchy autistického spektra v špecializovanom prostredí pre dospelých ľudí s autizmom? Z ministerstva sme dostali, žiaľ, očakávanú odpoveď, že to nie je v jeho kompetencii, ale v rámci „delimitácie štátnej správy na samosprávu“ sa máme obrátiť na samosprávne kraje. Odpoveď z každého samosprávneho kraja prišla: žiadne. Ojedinelé snahy samospráv v niekoľkých regiónoch sú také minimálne, že skôr ako sa jedno zariadenie v pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja v minulom roku dostavalo, bolo toto zariadenie „vypredané“ ešte pred jeho kolaudáciou. A náš štát to nezaujíma, pretože má „delimitáciu štátnej správy na samosprávu“.

Pritom sme realizovali analýzu výskytu počtu osôb s poruchou autistického spektra na Slovensku a zistili sme v presnom porovnaní s výskytom v Českej republike, že na Slovensku je viac ako 38 000 autistov. Áno, správne čítate: „tridsaťosemtisíc“. Ak by len tretina z nich bola tých zúfalých a extrémne ťažko zvládnuteľných, tak je to nesmierne množstvo!

Ako teda môžu existovať zariadenia sociálnej starostlivosti pre osoby s autizmom, keď štát ani jedno nepostavil a sa-

mosprávne kraje na to nemajú peniaze? A ako môže tých zopár, ktoré existujú (podľa našich vedomostí len štyri na Slovensku), fungovať, keď nie je možné ich prevádzku ufinancovať – lebo štát „delimitoval“...

Len veľmi stručné, ale presné vysvetlenie. Platba za občana umiestneného v zariadení sociálnej starostlivosti sa skladá z dvoch položiek: a) príspevok na sociálnu odkázanosť, ktorý bol v roku 2017 presne 310,99 eur na klienta mesačne, ktoré musí občan dostať, b) príspevok na prevádzku zariadenia, o ktorom rozhoduje len samosprávny kraj, a nikto jeho výšku negarantuje, dokonca nemusí byť poskytnutý vôbec.

Na začiatku roku 2018 bola prijatá novelizácia Zákona 448/2008 Zb. Jej súčasťou je záväzok štátu na vyplácanie príspevku na sociálnu odkázanosť. Ten bol ešte v roku 2017 spomínaných 310,99 eur, v roku 2018 bol zvýšený cca o 145 eur. Viete si však predstaviť, že keď v bode „a“ bolo zvýšenie o 145 eur, tak „b“, teda príspevok na prevádzku, nám samosprávny kraj znížil presne o tých 145 eur? Pýtam sa, čo je toto za štát...

Hráme sa na trhové hospodárstvo, ale viete si pritom predstaviť, že by ste ako manažér firmy podpísali zmluvu s iným subjektom, keď vám vopred povie, že nezaplatí alebo vám zaplatí menej ako minulý rok? A toto musia robiť riaditelia zariadení sociálnej starostlivosti. Musia podpísať zmluvu s príslušným samosprávnym krajom, z ktorého majú svojich klientov, aj keď vopred vedia, že im to nepokryje skutoč-

né náklady na prevádzku zariadenia. Musia to podpísať, lebo inak by nedostali vôbec nič. Samosprávne kraje vypočítavajú „EON – ekonomicky oprávnené náklady“, ktoré vychádzajú z ich tabuliek a rozpočtov. „Spriemerujú“ náklady vo všetkých svojich štátnych zariadeniach (väčšinou sú to domovy pre seniorov), a podľa tohto priemeru vyplácajú príspevok aj ostatným neštátnym zariadeniam. Ale reálne náklady špecializovaného zariadenia pre dospelých autistov s celoročnou pobytovou formou sú štvornásobné oproti tomu, čo sú ochotné zaplatiť. Samosprávne kraje sa môžu rozhodnúť, čo za tieto „ekonomicky oprávnené náklady“ uznajú. Viete si predstaviť, že je samosprávny kraj, ktorý nepovažuje za „ekonomicky oprávnené náklady“ stravu klientov?

Dňa 14. 2. 2018 vyšiel článok na stránke iDnes.cz: „Prelomové rozhodnutie o súdnej vymožitelnosti sociálnej starostlivosti vydal v stredu Ústavný súd. Urobil tak v prípade dvadsaťpäťročného autistu, ktorého rodina dlho márne žiadala o pomoc Stredočeský kraj. Podľa súdu majú kraje povinnosť ľuďom s vážnym hendikepom zaistiť adekvátnu sociálnu službu.“

Ako by asi dopadol takýto spor na Ústavnom súde SR? Samozrejme rovnako. Lebo aj podľa našej legislatívy je samosprávny kraj povinný umiestniť v zariadení sociálnej starostlivosti dotyčného záujemcu podľa miesta trvalého bydliska. Rodičia takto autizmom postihnutých detí, obracajte sa smelo na samosprávne kraje. Je ich povinnosť zabezpečiť vám umiestnenie vášho dieťaťa. Ale kam ich budú umiestňo-

vať, keď v žiadnom samosprávnom kraji, ako som spomínal, nie je „ani jediné voľné miesto na umiestnenie dospelé osoby s autizmom v jemu zodpovedajúcich podmienkach“?

Opätovne sa preto pýtam: Čo je toto za štát? Ako sa stará o svojich zdravotne ťažko postihnutých občanov? Keď vieme, ako vo svete narastá výskyt osôb s poruchou autistického spektra, prečo sa o riešenie tohto problému nestará, ale každého, kto potrebuje pomoc, „vybavuje“ informáciou o „delimitácii štátnej správy na samosprávu“... Prečo?

*MUDr. Jozef Šóth, CSc.,
riaditeľ Komunitného centra Drahuškovo*

www.facebook.com/Drahuskovo

www.drahuskovo.sk
drahuskovo@drahuskovo.sk

ŠÓTH, J., Slovenské pohľady, 5/2018,
s. 137-139.